

Secesija u Subotici

SECESIJA U SUBOTICI

Promene koje su stigle iz Evrope polako su se uvukle i u arhitekturu Subotice ali su se dalje razvijale u dva pravca, u dve struje. Dok se jedna struja okreće evropskim centrima kao što su Minhen, Beč, Pariz i London, druga dominantnija se okreće nacionalnoj, mađarskoj varijanti secesije.

Avangardni mađarski umetnici, po ugledu na svoje evropske kolege, smatrali su da industrijski razvoj vodi uništenju svega lepog te da umetnost treba uvesti u svakodnevni život oslanjajući se na narodno graditeljstvo i tradiciju i primenu lokalnih materijala. Tragajući za nacionalnim osobenostima, izučavajući narodno stvaralaštvo i narodno graditeljstvo, mađarska varijanta secesije je stvorila karakterističan i prepoznatljiv arhitektonski jezik.

Gradska kuća
Marcel Komor i Deže Jakab
1908-1910

Za razliku od mnogih evropskih gradova centrom Subotice ne dominira katedrala ili crkva već Gradska kuća.

Arhitektura mađarske varijante secesije.

Gradsku kuću su projektovali Marcel Komor i Deže Jakab, poznati budimpeštanski arhitekti. Građena je između 1908. i 1910. a opremanje enterijera je završeno 1912. godine. Zauzima površinu od skoro 6000 m² sa 16.000 m² korisne površine. Toranj je visok 76 metara, a vidikovac se nalazi na visini od 45,5 metara.

Gradska kuća
Marcel Komor i Deže Jakab
1908-1910

Gradska kuća savremeno koncipirana u skladu sa potrebama vremena i danas zadovoljava mnoge potrebe grada. U njoj se sada nalaze: kabinet Gradonačelnika, Gradska uprava i gradske službe, Istorijski arhiv, butici, banke....

Gradska kuća
Marcel Komor i Deže Jakab
1908-1910

Gradska kuća savremeno koncipirana u skladu sa potrebama vremena i danas zadovoljava mnoge potrebe grada. U njoj se sada nalaze: kabinet Gradonačelnika, Gradska uprava i gradske službe, Istarski arhiv, butici, banke....

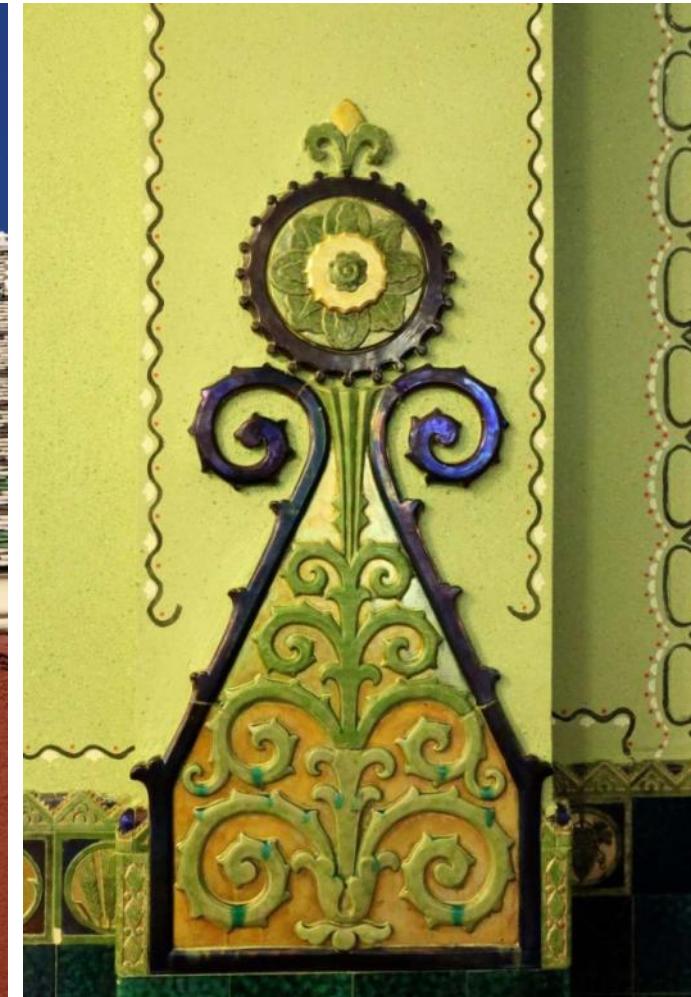
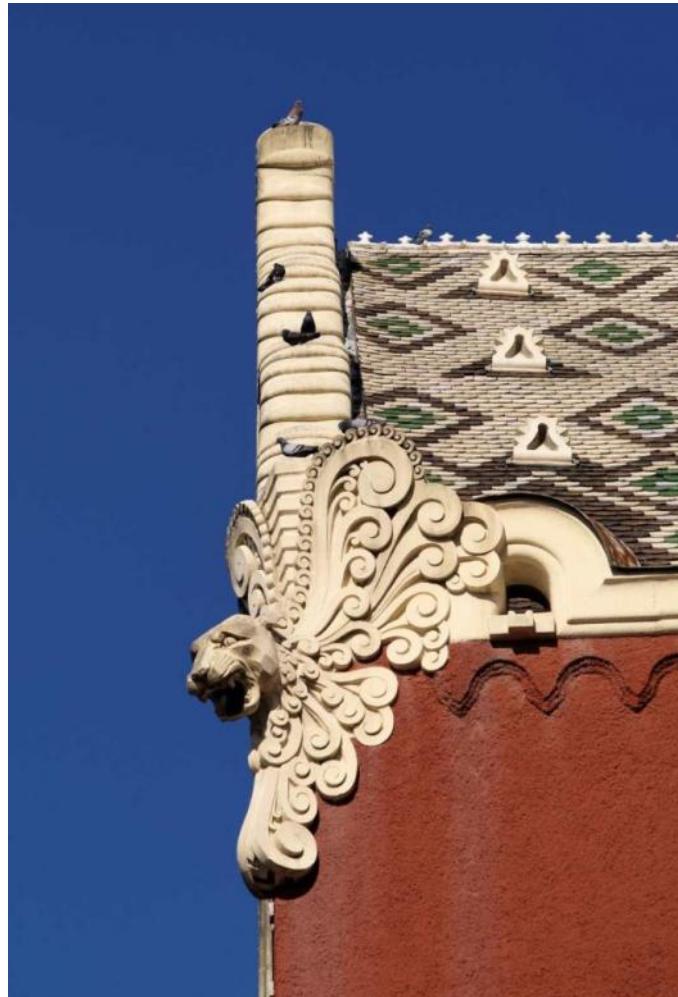

**Gradska kuća
Marcel Komor i Deže Jakab
1908-1910**

Funkcionalnost i modernost, kao i sinteza različitih grana umetnosti – arhitekture, slikarstva i primjenjene umetnosti su verovatno najveće vrednosti ovog objekta.

Dekorativnost secesije, ovde je obogaćena romantičarskom notom mađarskog folklora kroz šare stilizovanih cvetova i cvetnog nakita od keramike i kovanog gvožđa.

Izrezbareno drvo, mesingani okovi, svetiljke, keramičke eozinske pločice doprinose umetničkoj vrednosti i raskoši ovog jedinstvenog objekta.

Sinagoga

**Marcel Komor i Deža Jakab
1902.**

Subotička jevrejska zajednica preuzeala je drugonagrađeni rad na segedinskom konkursu za izgradnju sinagoge.

Sinagoga je podignuta 1902. godine prema projektima Marcela Komora i Dežea Jakaba.

Jedina sinagoga u Evropi koji nosi obeležja mađarske varijante secesije.

Sinagoga je mogla da primi 1600 vernika, 850 muškaraca u prizemlju i 550 žena na galeriji.

Visina unutrašnjeg prostora 23 metra a raspon kupole 12,6 metara. Spoljna visina objekta je 40 metara.

Sinagoga

**Marcel Komor i Deže Jakab
1902.**

Tipična za ovaj stil, floralna dekoracija u vidu paunovog pera, lale, stilizovane ruže ili ljiljana nalazi se kako na fasadama tako i u unutrašnjosti, na vitražima i oslikanim zidovima. Vitraži su izrađeni u peštanskom ateljeu Mikše Rota a fasadna dekoracija i crep u pečujskoj fabrici keramike Žolnai.

Nakon Drugog svetskog rata, mali broj preživelih subotičkih Jevreja nije mogao ni da ispuni ni da održava ovaj objekat. Godine 1976. sinagoga je prešla u ruke grada. Krajem osamdesetih godina prošlog veka u sinagogi su se održavale pozorišne predstave.

Sinagoga

**Marcel Komor i Dežo Jakab
1902.**

Unutrašnji prostor, koncipiran kao šator, asocira na starozavetna vremena a blistava harmonija boja u vernicima je trebalo da pobudi osećanje radosti. Kod subotičke sinagoge treba naglasiti i avangardnost njene konstrukcije, sklad njene konstrukcije i dekoracije, prožimanje funkcije i forme.

Sinagoga

**Marcel Komor i Deže Jakab
1902.**

Unutrašnji prostor, koncipiran kao šator, asocira na starozavetna vremena a blistava harmonija boja u vernicima je trebalo da pobudi osećanje radosti. Kod subotičke sinagoge treba naglasiti i avangardnost njene konstrukcije, sklad njene konstrukcije i dekoracije, prožimanje funkcije i forme.

Palata Subotičke trgovачke banke

Marcel Komor i Deže Jakab

1907.

Ovu zgradu su u mađarskoj varijanti secesije, 1907. godine projektovali Marcel Komor i Deže Jakab. Ona je nekada bila jedina banka u glavnoj ulici. Osim banke tu se nalazio restoran a na spratovima stanovi.

Fasada je savijena oko ugla, a sprat je ukrašen dekorativnom keramikom inspirisanom motivima folklorne umetnosti i reljefima izvedenim u kamenu.

Na ovoj zgradi su prvi put u Subotici primenjene velike staklene površine umesto masivnog prizemlja.

Palata Subotičke trgovачke banke
Marcel Komor i Deže Jakab
1907.

Glavnu namenu ovog objekta možemo prepoznati u simbolima na fasadi: veverica – simbol vrednoće, košnica – simbol štedljivosti, sova – simbol mudrosti.

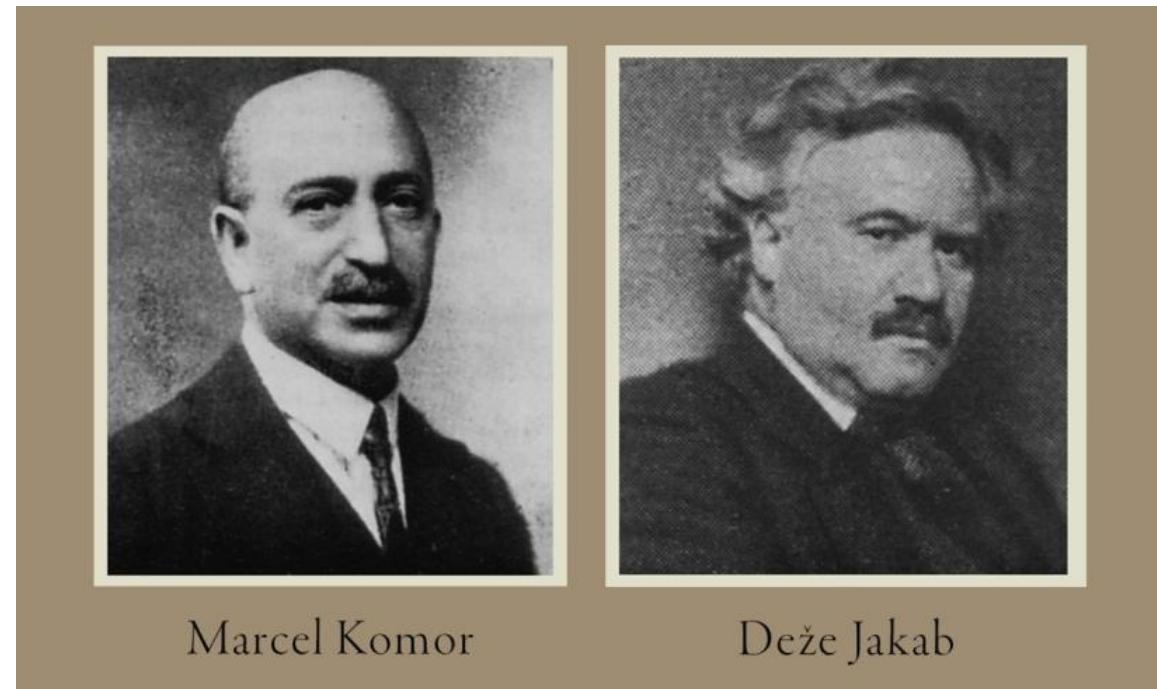

Arhitekti Marcel Komor i Deže Jakab

Arhitekti Marcel Komor (1868-1944) i Deže Jakab (1864-1932) udružili su se 1897. godine i otvorili projektantski biro u Budimpešti. Ovaj tandem je projektovao građevine širom Ugarske sve do kraja rata 1918. godine. Bili su učenici i sledbenici rodonačelnika mađarske varijante secesije - Edena Lehnera.

Marcel Komor je bio nosilac projekta, zadužen za koncepciju građevine, za organizaciju prostora, funkciju i konstrukciju, dok je Deže Jakab dizajnirao enterijer, projektovao sve do najsitnijih detalja.

Iako broj objekata koji su projektovali u Subotici nije bio velik, svaki od njih je kasnije postao simbol: Sinagoga, Trgovačka banka (danas Korzo 4), Gradska kuća i veliki kompleks objekata na Paliću - Vodotoranj, Velika terasa, Ženski šstrand i Spomen česma.

Marcel Komor

Deže Jakab

Palata Ferenca Rajhla
Ferenc Rajhl
1904.

Rajhl je svoj dom izgradio 1904. godine u mađarskoj varijanti secesije inspirisanom folklornom umetnošću Erdelja, njenim jarko obojenim seoskim kućama, drvenim rezbarenim kapijama, motivima baštenskog cveća i naravno - srca.

Palata je bila funkcionalna i ugodna za život porodice. U prizemlju se nalazio arhitektonski biro Ferenca Rajhla a na spratu su se redale velika trpezarija sa zimskom baštom koja je služila i kao balska dvorana, muški salon za pušenje – uređen kao turska soba, ženski salon, spavaća soba, kupatilo, gardEROBA i dečija soba – avangardno za vreme u kome je građeno.

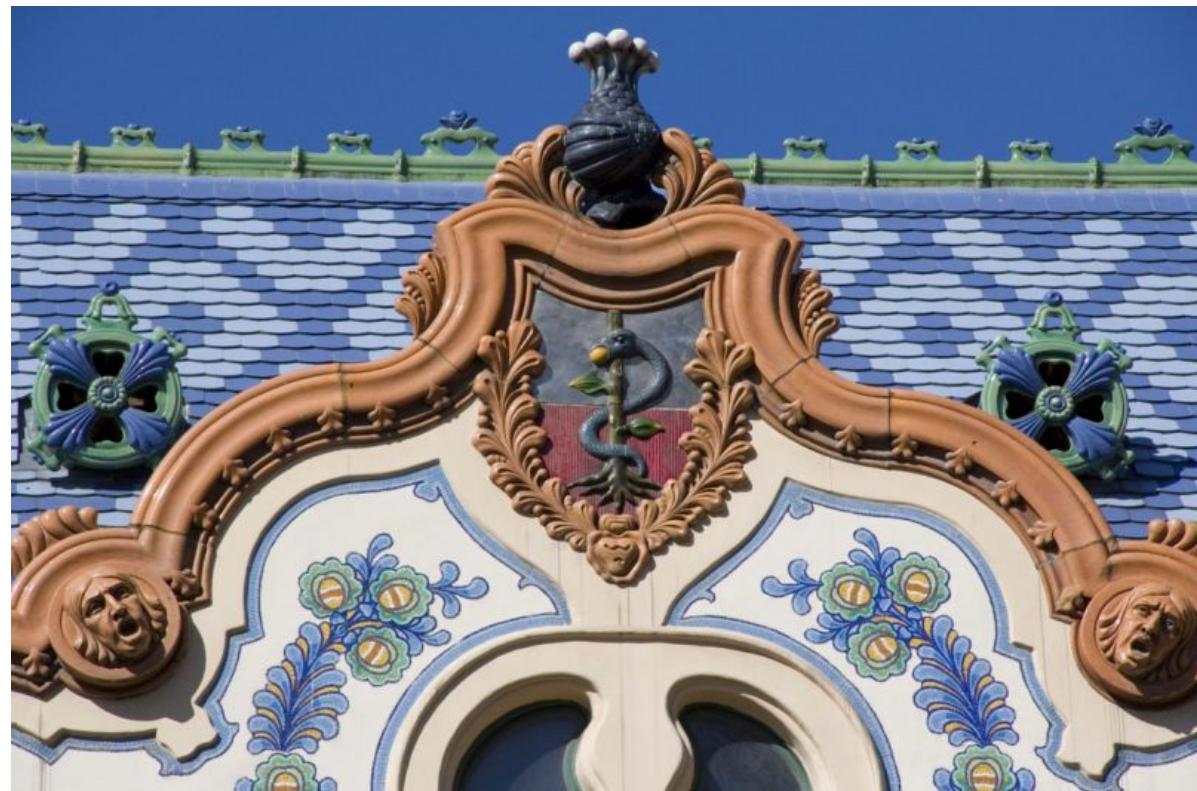

Palata Ferenca Rajhla

Ferenc Rajhl

1904.

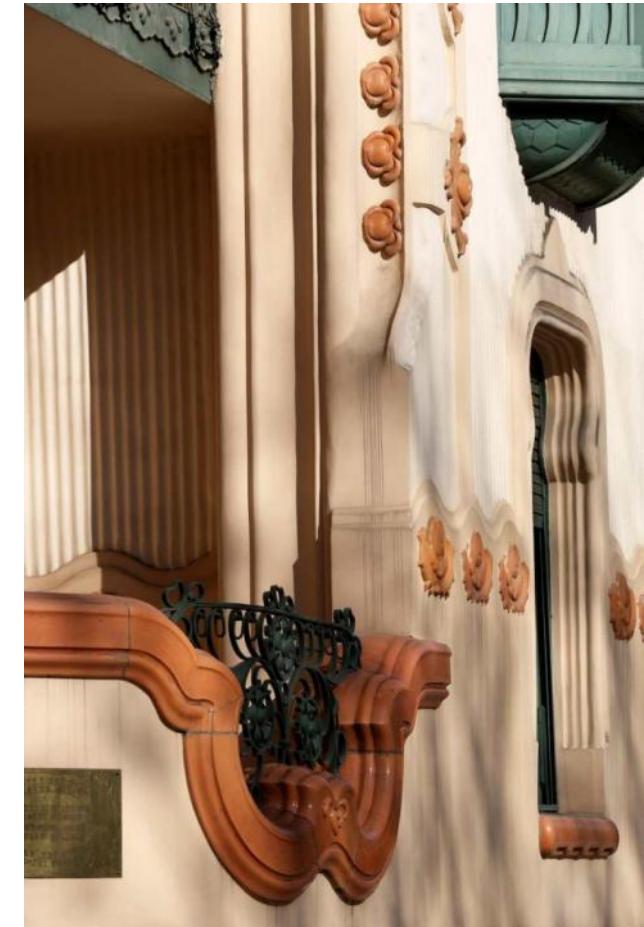
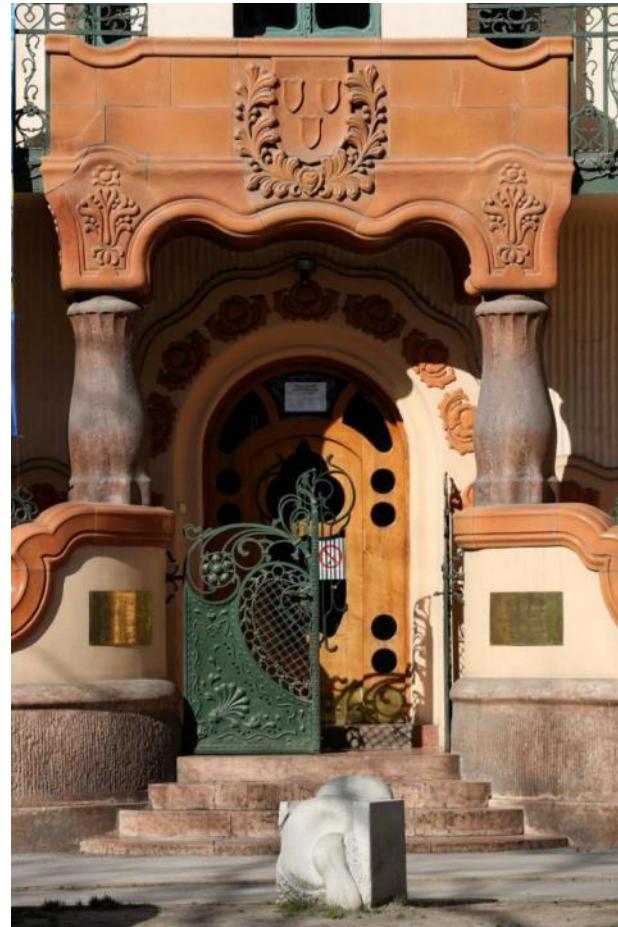
Rajhl nije dugo uživao u blagodetima svoga doma jer je bankrotirao svega 4 godine po useljenju, a njegova palata sa nameštajem, skupocenim predmetima i umetničkim delima je prodata na licitaciji. Danas se ovde nalazi Galerija moderne umetnosti Likovni susret a u dvorištu palate je čuveni kafić. Levo od ulaza se nalazi Rajhlova najamna palata koja se gabaritom, dekoracijom i koloritom nadovezuje na stambenu palatu, mada je daleko skromnija.

Ferenc Rajhl

Ferenc Rajhl (1869-1960) je arhitekturu završio u Budimpešti a u Subotici se doselio 1896. godine. Delimično povlađujući ukusu klijenata, svoje prve projekte nije izveo u stilu secesije. Iako na konkursima u Subotici nije imao sreće, projektovao je razne javne i privatne objekte:

- zgradu današnje Gradske biblioteke,
- zgradu Gimnazije,
- zgradu nekadašnje austougarske Banke (D. Tucovica 15) i mnoge druge.

Ferenc Rajhl

Ferenc Rajhl (1869-1960).

Rajhl je bio bon vinant, nemilice je trošio na putovanja, umetničke predmete, dragocene materijale za opremu svoje palate – što je bio jedan od razloga zbog čega je 1908. godine bankrotirao. Nakon toga je napustio Suboticu i četiri godine proveo u Segedinu da bi se nastanio u Pešti. Nastavio je da radi kao arhitekta, oporavio se od bankrotstva i do duboke starosti uživao u lepotama života i umetnosti.

Palata Mikše Demetera

Trg sinagoge 3

1906.

Projekat za palatu 1906. godine je od braće Vago, Lasla i Jožefa - arhitekata iz Budimpešte poručio dr Mikše Demeter - lekar i svestrani intelektualac.

Demeterova palata bila je jedna od prvih najamnijih kuća sa elementima geometrijske bečke secesije u Subotici. Kuća Mikše Demetera izuzetan je spoj funkcionalnog i umetnički oblikovanog prostora i za ono vreme sadržala je sve postojeće udobnosti. U prizemlju, desno od suvog ulaza u kuću, nalazile su se dve prodavnice a iza njih štamparija. Levo od ulaza bio je raskošan petosobni stan vlasnika i ordinacija, a na spratu još dva slična stana za izdavanje.

2008. godine palata je obnovljena i od tada se na ovom mestu nalazi Gradski muzej Subotice.

Motiv ptica

Radove arhitekata braće Vago uvek kralji motiv ptica, što se može videti i na ovoj zgradi. Najuočljiviji je na ogradi od kovanog gvožđa koja ukrašava terase gde su dve ptice okrenute jedna drugoj.

Gradska najamna palata Branislava Nušića 2

Gradska najamna palata je projektovana u duhu bečke secesije. Njen autor je arhitekta Pal Vadas.

On je modenim konceptom, pojednostavljenim formama, konstrukcijom i izborom materijala oblikovao ovu estetski vrednu zgradu. Smirenost asketske, geometrijske secesije ublažena je ljudskim figurama na zlatnoj pozadini (ispod ugaonog tornja), nemetljivim mozaicima sa stilizovanim predstavama ptica (sa donje strane erkera) i maskama od kovanog gvozđa (iznad ulaznih vrata) - što je direktni uticaj bečkih slikara i arhitekata s prekretnice vekova.

Secesija na Paliću

Palić, jezero i naselje istog imena, nalazi se 8 kilometara istočno od Subotice. Svoju slavu kao banja i mondensko letovalište stekao je krajem XIX veka. Početkom XX veka posao proširenja i obnove banje bio je poveren arhitektima Marcelu Komoru i Dežeu Jakabu koji su u Subotici projektovali Gradsku kuću i Sinagogu. Ansambl palićkih građevina koji pripadaju mađarskoj varijanti secesije „mladih“ inspirisane narodnom umetnošću Erdelja, svečano je otvoren 1912. godine. To su Vodotoranj, Velika terasa, Ženski Šstrand, Muzički paviljon i Spomen česma.

Vodotoranj

Secesija na Paliću

Velika terasa

Svaka od ovih građevina je drugačija, shodno nameni ali u izboru materijala, konstrukciji i palićkoj crvenoj boji - one su ipak jedinstvene. Komor i Jakab su ideju povezivanja arhitekture i ambijenta Velikog parka doveli do savršenstva. Tako, odbacujući klasično nizanje građevina niz ulicu ili šetalište pored kojih često prolazimo ali ne ulazimo ili ne primećujemo – ovde prolazimo kroz Vodotoranj i Veliku terasu. Primenom takvih prolaza, tremova i terasa izgubila se stroga podela na spoljni i unutrašnji prostor. Prožimanje prirode, arhitekture i enterijera verovatno je najveća vrednost ovih secesijskih građevina.

Secesija na Paliću

Ženski šstrand

Secesija na Paliću

Muzički paviljon

Secesija na Paliću

Muzički paviljon

